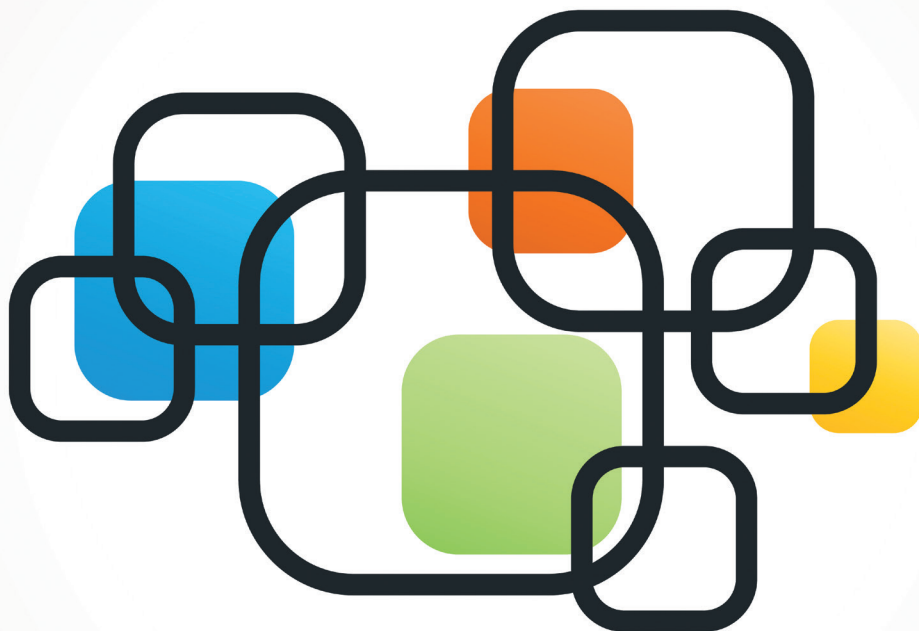

MEDIACJE

Teoria i praktyka

redakcja naukowa
Ewa Gmurzyńska
Rafał Morek

3. wydanie rozszerzone

MEDIACJE

Teoria i praktyka

redakcja naukowa
Ewa Gmurzyńska
Rafał Morek

3. wydanie rozszerzone

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Janina Burek

Opracowanie redakcyjne
Agnieszka Bąk

Ilustracje w tekście
sędziego *Arkadiusz Krupa*

Ilustracja na okładce
M.studio/Fotolia

Łamanie
Kamila Tomecka

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN 978-83-8124-190-8
3. wydanie rozszerzone

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	17
Od redaktorów	19
Rozdział 1	
Wprowadzenie (<i>Rafał Morek</i>)	21
1.1. Pojęcie mediacji	21
1.2. Podstawy „języka” mediacji	23
1.3. Cele i funkcje mediacji	24
1.4. Zakres zastosowania mediacji	25
1.5. Alternatywne metody rozwiązywania sporów (ADR)	27
1.6. Podstawowe modele rozwiązywania i rozstrzygania sporów	29
1.7. Mediacje a negocjacje	30
1.8. Mediacje a arbitraż	31
1.9. Mediacje a proces sądowy	32
1.10. Skłanianie stron do ugody przez sędziego lub arbitra	33
1.11. Specyfika mediacji	35
1.12. Pytania i zagadnienia do dyskusji	35
Rozdział 2	
Historyczna i międzynarodowa perspektywa mediacji (<i>Stanisław Kordasiewicz</i>)	39
2.1. Wprowadzenie	39
2.2. Mediacja w późnej starożytności – porozumienia z Egiptu z VI w. n.e.	40
2.3. Państwa o długiej tradycji mediacji: Chiny i Japonia	44
2.3.1. Historia mediacji w Chinach	45
2.3.2. Historia mediacji w Japonii	48
2.4. Historia mediacji w Europie	49
2.5. Historia współczesnej mediacji w Stanach Zjednoczonych	50
2.6. Współczesna mediacja w Europie	52

2.7. Podsumowanie	55
2.8. Pytania i zagadnienia do dyskusji	55

Rozdział 3

Historia polubownego rozwiązywania sporów na ziemiach polskich.

Zarys problematyki (<i>Adam Moniuszko, Anna Rosner</i>)	57
3.1. Polubowne rozwiązywanie sporów w dawnej Polsce	57
3.1.1. Problemy badawcze	57
3.1.2. Zakres stosowania	60
3.1.3. Mediatorzy i sędziowie polubowni	65
3.1.4. Postępowanie polubowne	68
3.1.5. Podsumowanie	70
3.2. Sądownictwo polubowne i mediacja na ziemiach polskich w XIX i XX w.	71
3.2.1. Tradycje staropolskiego sądownictwa polubownego w XIX w. ...	71
3.2.2. Nowe zasady i instytucje przełomu XIX i XX stulecia	77
3.2.3. Podsumowanie	82
3.3. Pytania i zagadnienia do dyskusji	82

Rozdział 4

Konflikt (<i>Anna Cybulko</i>)	83
4.1. Wstęp. Znaczenie wiedzy o konflikcie	83
4.2. Definicja konfliktu	84
4.3. Fazy konfliktu	85
4.3.1. Zmiany konfliktu w czasie	85
4.3.2. Chronologia powstawania konfliktu według Deutscha i według Pondy'ego	85
4.3.3. Etapy rozwoju konfliktu	87
4.4. Źródła konfliktu	88
4.5. Dynamika konfliktu	91
4.5.1. Postawy wobec konfliktu	91
4.5.2. Cykl konfliktu	92
4.5.3. Eskalacja konfliktu	93
4.6. Style radzenia sobie z konfliktem	95
4.7. Pozytywny wymiar konfliktu	99
4.8. Pytania i zagadnienia do dyskusji	99

Rozdział 5

Konflikty w organizacjach – organizacje w konfliktach (<i>Andrzej Szpor</i>)	101
5.1. Człowiek i organizacje	101
5.2. Pojęcie organizacji	102
5.3. Organizacja – przestrzeń konfliktów	105
5.4. Organizacja jako strona konfliktów	107
5.5. Rozwiązywanie konfliktów organizacyjnych	110

5.6. Systemowe zarządzanie konfliktami organizacyjnymi	113
5.7. Pytania i zagadnienia do dyskusji	118

Rozdział 6

Komunikacja interpersonalna (Anna Cybulko)	119
6.1. Komunikacja jako istota działań mediacyjnych	119
6.2. Najistotniejsze zagadnienia z zakresu komunikacji w mediacji	120
6.3. Podstawy konstruktywnego porozumiewania się	121
6.4. Nawiązanie dobrego kontaktu ze stronami	121
6.5. Umiejętności komunikacyjne niezbędne mediatorowi	124
6.5.1. Techniki aktywnego słuchania	125
6.5.2. Techniki budowania dobrej atmosfery	128
6.6. Kierowanie przebiegiem rozmowy	129
6.7. Zadawanie pytań	130
6.8. Rola ciszy	133
6.9. Komunikacja niewerbalna – o czym należy pamiętać?	133
6.9.1. Zachowania niewerbalne a dominacja	134
6.9.2. Spojrzenia i kontakt wzrokowy	135
6.9.3. Interpretacja reaktywności	136
6.10. Pytania i zagadnienia do dyskusji	137

Rozdział 7

Negocjacje (Rafał Morek)	141
7.1. Istota negocjacji	141
7.2. Modele i style negocjacji	142
7.2.1. Negocjacje transakcyjne i rozjemcze	142
7.2.2. Negocjacje dystrybucyjne i kooperacyjne	143
7.2.3. Style negocjacyjne	145
7.3. Przygotowanie do negocjacji	146
7.4. BATNA	149
7.5. Przebieg negocjacji	151
7.5.1. Czas i miejsce negocjacji	151
7.5.2. Fazy negocjacji	151
7.5.3. Kilka praktycznych wskazówek	152
7.5.4. Kiedy kończą się negocjacje?	155
7.6. Prawnik jako negocjator	156
7.7. Pytania i zagadnienia do dyskusji	158

Rozdział 8

Zasady mediacji (Paweł Waszkiewicz)	161
8.1. Wprowadzenie	161
8.2. Zasada dobrowolności	163
8.3. Bezstronność i neutralność mediatora	166

8.4. Poufność mediacji	170
8.5. Inne zasady – przegląd	173
8.6. Podsumowanie	174
8.7. Pytania i zagadnienia do dyskusji	175
Rozdział 9	
Rodzaje mediacji (Ewa Gmurzyńska)	177
9.1. Wstęp	177
9.2. Podstawowe rodzaje mediacji	179
9.2.1. Mediacja facylitatywna i mediacja ewaluatywna	179
9.2.2. Mediacja oparta na interesach stron i mediacja transformatywna	183
9.2.3. Mediacja narratywna (<i>narrative mediation</i>)	187
9.2.4. Mediacja humanistyczna (<i>humanistic mediation</i>)	189
9.2.5. Mediacje sądowe i mediacje umowne	191
9.3. Podsumowanie	194
9.4. Pytania i zagadnienia do dyskusji	195
Rozdział 10	
Przygotowanie do mediacji w pięciu krokach (Paweł Waszkiewicz)	197
10.1. Wstęp	197
10.2. Wyznaczanie celów	198
10.3. Krok pierwszy – zebranie informacji na temat mediacji	199
10.4. Krok drugi – określenie celu (celów) mediacji	200
10.5. Krok trzeci – plan mediacji	203
10.6. Krok czwarty – logistyka mediacji	208
10.7. Krok piąty – analiza przebiegu i wyniku mediacji	209
10.8. Podsumowanie	210
10.9. Pytania i zagadnienia do dyskusji	212
Rozdział 11	
Etapy mediacji (Ewa Gmurzyńska)	213
11.1. Wprowadzenie. Czynniki wpływające na przebieg mediacji	213
11.2. Etapy mediacji	214
11.2.1. Przygotowanie mediacji	215
11.2.2. Otwarcie mediacji – spotkanie wspólne	218
11.2.3. Wstępne wypowiedzi stron	222
11.2.4. Wymiana zdań – dialog	223
11.2.5. Ustalanie kwestii do dyskusji. Ustalanie kolejności omawianych kwestii	225
11.2.6. Tworzenie propozycji ugodowych (opcji rozwiązania sporu)	226
11.2.7. Osiąganie porozumienia	227
11.2.8. Spisanie ugody	228

11.3. Spotkania na osobności	229
11.4. Pytania i zagadnienia do dyskusji	231
Rozdział 12	
Kwestie etyczne w mediacji (<i>Paweł Waszkiewicz, Aleksandra Winiarska</i>)	235
12.1. Zagadnienia wstępne	235
12.2. Bezstronność, neutralność, poufność – przykład Anny i Michała	236
12.3. Inne istotne zagadnienia etyczne	244
12.4. Wybrane kodeksy etyczne	246
12.5. Pytania i zagadnienia do dyskusji	250
Rozdział 13	
Kwestie kulturowe w mediacji (<i>Aleksandra Winiarska</i>)	253
13.1. Wprowadzenie	253
13.2. Komunikacja w kontaktach międzykulturowych	255
13.2.1. Styl komunikacji	256
13.2.2. Indywidualizm – kolektywizm	258
13.2.3. Dystans władzy	260
13.2.4. Niewerbalne aspekty komunikacji międzykulturowej	261
13.3. Konflikt międzykulturowy	263
13.4. Odmienne podejścia do rozwiązywania konfliktu	265
13.5. Mapa kultury	267
13.6. Wnioski	270
13.7. Pytania i zagadnienia do dyskusji	272
Rozdział 14	
Mediator: role, umiejętności, osobowość (<i>Anna Cybulko, Agnieszka Siedlecka-Andrychowicz</i>)	275
14.1. Wstęp – dobry mediator	275
14.2. Role mediatora	276
14.2.1. Pomoc stronom we wzajemnej komunikacji	277
14.2.2. Czuwanie nad przebiegiem mediacji	278
14.2.3. Mediator jako nauczyciel	279
14.2.4. Pomaganie stronom w kreowaniu nowych wartości i ograniczanie postaw roszczeniowych	280
14.2.5. Uzmysłowienie stronom skutków niezawarcia ugody	281
14.2.6. Rola mediatora w zakończeniu sporu	281
14.3. Umiejętności potrzebne do prowadzenia mediacji	282
14.4. Osobowość mediatora	283
14.5. Podsumowanie	287
14.6. Pytania i zagadnienia do dyskusji	288

Rozdział 15

Mediacja w sprawach cywilnych (<i>Rafał Morek</i>)	291
15.1. Regulacje mediacji	291
15.2. Podstawowe założenia regulacji mediacji w sprawach cywilnych w prawie polskim	293
15.3. Umowa o mediację	295
15.4. Mediacje ze skierowania sądu	296
15.5. Mediator	298
15.6. Uгода zawarta przed mediatorem	299
15.7. Wpływ mediacji na bieg terminów przedawnienia. Daty wszczęcia i zakończenia mediacji	301
15.8. Zasada poufności mediacji	303
15.9. Pytania i zagadnienia do dyskusji	304

Rozdział 16

Mediacja w sporach konsumenckich (<i>Magdalena Tulibacka</i>)	307
16.1. Podstawowe pojęcia i zakres analizy	307
16.2. Specyficzne cechy mediacji w sporach konsumenckich i wymagania wobec mediatorów zaangażowanych w tę mediację	308
16.3. Rola i regulacja mediacji w ramach konsumenckiego ADR w Unii Europejskiej	311
16.3.1. Wprowadzenie	311
16.3.2. Konsumenckie ADR w Europie	312
16.3.3. Regulacja konsumenckiego ADR na poziomie Unii Europejskiej	313
16.4. Mediacja konsumencka w Polsce przed przyjęciem ustawy o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich	319
16.4.1. Wprowadzenie	319
16.4.2. Mediacja konsumencka prowadzona przez inspektorów Inspekcji Handlowej	319
16.4.3. Inne podmioty zaangażowane w mediację konsumencką	321
16.4.4. Koszty mediacji	323
16.5. Zmiany przyjęte w celu implementacji dyrektywy unijnej o ADR w sporach konsumenckich i ich potencjalny wpływ na mediację konsumencką	324
16.6. Podsumowanie	326
16.7. Pytania i zagadnienia do dyskusji	327

Rozdział 17

Mediacja w sprawach rodzinnych (<i>Anna Cybulko</i>)	329
17.1. Mediacja rodzinna jako szczególna postać mediacji cywilnej	329
17.2. Mediacja umowna i mediacja sądowa	330

17.2.1. Specyfika mediacji umownej w sprawach rodzinnych	330
17.2.2. Specyfika mediacji ze skierowania sądu w sprawach rodzinnych	334
17.3. Pozycja i rola mediatora	336
17.4. Szczególne aspekty prowadzenia mediacji rodzinnej	337
17.4.1. Standardy prowadzenia mediacji rodzinnej	337
17.4.2. Dziecko w mediacji	338
17.4.3. Bezpośredni udział dziecka w mediacjach – ryzyko i korzyści	341
17.5. Porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej	344
17.5.1. Porozumienie rodzicielskie a rozwój mediacji	345
17.5.2. Porozumienie rodzicielskie – treść i moc obowiązująca	345
17.6. Pytania i zagadnienia do dyskusji	347
 Rozdział 18	
Mediacja w sprawach karnych (Agnieszka Siedlecka-Andrychowicz)	351
18.1. Wstęp	351
18.2. Mediacja w prawie europejskim	353
18.3. Podstawy prawne mediacji w polskim procesie karnym	355
18.4. Postanowienie o skierowaniu sprawy do postępowania mediacyjnego .	358
18.5. Mediator	359
18.6. Przebieg postępowania mediacyjnego	361
18.7. Wpływ mediacji na postępowanie karne	362
18.8. Kwalifikowanie sprawy do postępowania mediacyjnego	363
18.9. Podsumowanie	365
18.10. Pytania i zagadnienia do dyskusji	366
 Rozdział 19	
Mediacja w sprawach nieletnich (Paweł Waszkiewicz)	369
19.1. Uwagi wstępne	369
19.2. Wprowadzenie mediacji w sprawach nieletnich w prawie polskim	372
19.3. Regulacje prawne	373
19.4. Ocena mediacji w sprawach nieletnich i perspektywy jej rozwoju	376
19.5. Pytania i zagadnienia do dyskusji	378
 Rozdział 20	
Mediacja jako metoda rozwiązywania indywidualnych i zbiorowych sporów pracy (Magdalena Żurawska)	381
20.1. Mediacja jako jedna z metod ugodowego likwidowania indywidualnych sporów z zakresu prawa pracy	381
20.1.1. Specyfika prawa pracy	381
20.1.2. Pojęcie indywidualnego sporu z zakresu prawa pracy	382
20.1.3. Metody likwidowania indywidualnych sporów z zakresu prawa pracy	384

20.1.4. Mediacja w sporach z zakresu prawa pracy – podstawa prawna	386
20.1.5. Doniosłość zasady ugodowego rozwiązywania sporów w sprawach z zakresu prawa pracy	386
20.1.6. Zalety mediacji dla stron stosunku pracy	387
20.1.7. Bariery dla stosowania mediacji w sprawach z zakresu prawa pracy	388
20.2. Mediacja jako metoda rozwiązywania sporów zbiorowych	391
20.2.1. Pojęcie sporu zbiorowego – przedmiot, specyfika	391
20.2.2. Tryb rozwiązywania sporów zbiorowych – etapy	394
20.3. Misje dobrej woli	405
20.4. Konkluzje	406
20.5. Pytania i zagadnienia do dyskusji	408

Rozdział 21

Mediacja w konfliktach społecznych (Agata Gójska)	411
21.1. Zagadnienia wstępne	411
21.2. Główne wyzwania	414
21.2.1. Mapa konfliktu: kto z kim o czym będzie rozmawiał i co z tego wynika	414
21.2.2. Wiedza i pozycja ekspertów przy stole mediacyjnym, czyli kto wie najlepiej	421
21.2.3. Zasady (<i>ground rules</i>), czyli nie tylko, o czym mowa, ale i w jaki sposób	424
21.2.4. Organizacja pracy mediatora, czyli co dwie głowy, to nie jedna	425
21.3. Konflikt społeczny a konflikt trudno rozwiązywalny, czyli gdy wydaje się, że wszystko pójdzie gładko	426
21.4. Pytania i zagadnienia do dyskusji	428

Rozdział 22

Mediacja w prawie administracyjnym (Andrzej Szpor)	429
22.1. Uwagi wstępne	429
22.2. Mediacja w postępowaniu administracyjnym	431
22.2.1. Cele mediacji w postępowaniu administracyjnym	432
22.2.2. Przedmiot mediacji w postępowaniu administracyjnym	433
22.2.3. Inicjowanie mediacji administracyjnej	435
22.2.4. Kierowanie sprawy do mediacji	436
22.2.5. Prowadzący postępowanie mediacyjne	437
22.2.6. Przebieg mediacji	438
22.2.7. Ustalenia mediacyjne	439
22.2.8. Dalszy bieg postępowania administracyjnego	439
22.3. Postępowanie mediacyjne przed sądami administracyjnymi w Polsce	440

22.3.1. Cele sądowoadministracyjnego postępowania mediacyjnego ...	441
22.3.2. Zakres spraw podlegających załatwieniu w postępowaniu mediacyjnym	442
22.3.3. Inicjowanie mediacji sądowoadministracyjnej	442
22.3.4. Prowadzący postępowanie mediacyjne	443
22.3.5. Przebieg mediacji	444
22.3.6. Ustalenia w toku postępowania mediacyjnego	445
22.3.7. Dalszy bieg postępowania sądowoadministracyjnego	445
22.4. Perspektywy mediacji w prawie administracyjnym	446
22.5. Pytania i zagadnienia do dyskusji	449

Rozdział 23

Mediacje i inne „praktyki naprawcze” w środowisku szkolnym

<i>(Aleksandra Winiarska)</i>	451
23.1. Wprowadzenie	451
23.2. Specyfika konfliktów w środowisku szkolnym	452
23.3. „Podejście naprawcze” do rozwiązywania konfliktów w szkole	455
23.4. Wdrażanie „praktyk naprawczych” w środowisku szkolnym	458
23.5. Praktyki naprawcze – czyli co konkretnie?	462
23.6. Wnioski końcowe	469
23.7. Pytania i zagadnienia do dyskusji	471

Rozdział 24

Mediacja w sporach akademickich <i>(Michał Czapski)</i>	473
24.1. Wstęp	473
24.2. Spory akademickie	474
24.3. Płaszczyzny konfliktów na uczelniach	475
24.4. Spory, do jakich dochodzi na uczelniach	476
24.5. Sposoby rozwiązywania sporów akademickich na polskich uczelniach ...	478
24.6. Rozwiązywanie sporów akademickich za pomocą alternatywnych metod	480
24.7. Młodsza siostra mediacji akademickiej	483
24.8. Jak to się robi w...?	484
24.9. Instytucja ombudsmana (rzecznika akademickiego) w Polsce	487
24.10. Podsumowanie	491
24.11. Pytania i zagadnienia do dyskusji	492

Rozdział 25

Mediacja a prawnicy <i>(Ewa Gmurzyńska)</i>	495
25.1. Wprowadzenie	495
25.2. Badania psychologiczne dotyczące osobowości prawników	496
25.3. Prawo w mediacji	499
25.4. Rola prawników w mediacji	502

25.4.1.	Prawnicy jako pełnomocnicy stron w mediacji	502
25.4.2.	Informowanie klientów o mediacji	505
25.4.3.	Identyfikacja celów mediacji	505
25.4.4.	Obiektywna ocena sprawy przed podjęciem decyzji o mediacji ...	506
25.4.5.	Czas przystąpienia do mediacji	506
25.4.6.	Wybór mediatora	507
25.4.7.	Pomoc prawnika w przygotowaniu dokumentacji dla mediatora	507
25.4.8.	Zapewnienie udziału właściwych osób	507
25.4.9.	Przygotowanie planu mediacji	508
25.4.10.	Przygotowanie klienta do mediacji	508
25.4.11.	Udział w mediacji	509
25.5.	Zmiana podejścia do wykonywania zawodów prawniczych	510
25.6.	Pytania i zagadnienia do dyskusji	512

Rozdział 26

Przyszłość alternatywnych metod rozwiązywania konfliktów:

Online Dispute Resolution (Stanisław Kordasiewicz)	515
26.1. Definicja i klasyfikacje ODR	515
26.2. Wybrane przykłady ODR	517
26.2.1. SquareTrade	517
26.2.2. Smartsettle	519
26.2.3. Zautomatyzowane systemy ODR	520
26.3. Zalety ODR	520
26.3.1. Wygoda użytkownika	520
26.3.2. Asynchroniczna komunikacja	521
26.3.3. Niski koszt	521
26.3.4. Rozwiązanie problemu różnych systemów prawnych stron	522
26.3.5. Czas	522
26.3.6. Inne	522
26.4. Wyzwania ODR	522
26.4.1. Komunikacja pisemna	522
26.4.2. Brak wystarczających regulacji prawnych	523
26.4.3. Finansowanie	523
26.4.4. Ochrona prywatności i poufności	523
26.4.5. Kompetencje mediatorów	524
26.4.6. Kierunki rozwoju ODR	525
26.5. Pytania i zagadnienia do dyskusji	526

Rozdział 27

Omówienie filmu <i>Kraken v. Kraken</i> (Monika Stachura)	529
27.1. Wprowadzenie do filmu i jego omówienia	529
27.2. Co to jest mediacja i czemu służy przygotowanie do mediacji?	530

27.3. Jaka jest rola mediatora na poszczególnych etapach mediacji?	531
27.3.1. Jaką funkcję w mediacji spełnia ustalenie przebiegu mediacji?	531
27.3.2. Czemu służy ustalenie spraw porządkowych w mediacji?	532
27.3.3. Monolog czy dialog mediatora?	532
27.4. Kto zaczyna w mediacji?	533
27.5. Czemu służy ustalenie kwestii?	534
27.6. W jaki sposób w mediacji realizowana jest zasada dobrowolności?	534
27.7. Jak w mediacji realizowana jest zasada bezstronności?	535
27.8. W jaki sposób mediator czuwa efektywnie nad przebiegiem mediacji?	535
27.9. W jaki sposób mediator ukierunkowuje uczestników mediacji na wypracowanie satysfakcjonującego ich rozwiązania?	536
27.10. Po jakie narzędzia sięga mediator?	536
27.10.1. Do czego i kiedy mediator wykorzystuje podsumowania?	537
27.10.2. Jaki cel spełnia dowartościowanie w mediacji?	537
27.10.3. W jaki sposób mediator wykorzystuje pytania otwarte?	538
27.10.4. Jak i kiedy mediator parafrazuje?	539
27.11. Jakie narzędzia służą mediatorowi do zbadania możliwości zawarcia ugody i jej realnego wykonania?	540
27.12. Po jakie narzędzia mediator sięga w celu zmotywowania uczestników do kontynuowania negocjacji?	541
27.13. Jakie znaczenie w mediacji ma język stosowany przez mediatora?	541
27.14. W jaki sposób mediator radzi sobie z emocjami?	542
27.15. Czemu służą spotkania na osobności (spotkania indywidualne)?	543
27.16. Jaką rolę w mediacji odgrywają prawnicy i strony?	544
27.17. Czy mediator może proponować rozwiązania?	546
27.18. Zakończenie	547
27.19. Pytania i zagadnienia do dyskusji	547
O autorach	549

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- dyrektywa 2008/52/WE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/52/WE z 21.05.2008 r. w sprawie niektórych aspektów mediacji w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L 136, s. 3, ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2017 r. poz. 2204)
- k.k.s. – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2017 r. poz. 2226)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 665 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm.)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2016 r. poz. 1666 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1257)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.)
- k.p.c. z 1930 r. – ustawa z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1932 r. poz. 934 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682)
- p.p.s.a. – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2017 r. poz. 1369 ze zm.)
- p.s.w. – ustawa z 27.07.2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2017 r. poz. 2183)
- p.u.s.p. – ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2016 r. poz. 2062 ze zm.)
- u.IH – ustawa z 15.12.2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1063)
- u.p.r.s.k. – ustawa z 23.09.2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich (Dz.U. poz. 1823)

- u.p.s.n. – ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2016 r. poz. 1654 ze zm.)
- u.r.s.z. – ustawa z 23.05.1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. z 2015 r. poz. 295 ze zm.)

Czasopisma i wydawnictwa promulgacyjne

- ADR – Arbitraż i Mediacja
- AUWr – Acta Universitatis Wratislaviensis
- BSN – Biuletyn Sądu Najwyższego
- Dz.U. – Dziennik Ustaw
- Dz.Urz. MS – Dziennik Urzędowy Ministra Sprawiedliwości
- Dz.Urz. UE/WE – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej/Wspólnot Europejskich
- EPS – Europejski Przegląd Sądowy
- GSP – Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
- Harv. Negot. L.R. – Harvard Negotiation Law Review
- JCR – The Journal of Conflict Resolution
- MoP – Monitor Prawniczy
- OSNAPiUS – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
- PiP – Państwo i Prawo
- PIPWI UJ – Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego
- PiZS – Praca i Zabezpieczenie Społeczne
- PPH – Przegląd Prawa Handlowego
- PPK – Przegląd Prawa Karnego
- Prok. i Pr. – Prokuratura i Prawo
- Rej. – Rejent
- R.Pr. – Radca Prawny

Inne

- ADR – *alternative dispute resolution* (alternatywne metody rozwiązywania sporów)
- BATNA – *Best Alternative to a Negotiated Agreement* (najlepsza alternatywa negocjacyjna)
- IH – Inspekcja Handlowa
- KNF – Komisja Nadzoru Finansowego
- ODR – *online dispute resolution* (rozwiązywanie sporów drogą internetową)
- UKE – Urząd Komunikacji Elektronicznej
- UOKiK – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
- WATNA – *Worst Alternative to a Negotiated Agreement* (najgorsza alternatywa negocjacyjna)

OD REDAKTORÓW

Drodzy Czytelnicy,

oddajemy w Wasze ręce trzecie już wydanie książki pt. *Mediacje. Teoria i praktyka*. Pierwsze wydanie ukazało się w 2009 r. Od tego czasu uzupełniliśmy książkę o nowe rozdziały dotyczące m.in.: historii polubownego rozwiązywania sporów na ziemiach polskich, konfliktów w organizacjach, negocjacji, przygotowania do mediacji, roli różnic kulturowych w mediacji, zastosowania mediacji w rozwiązywaniu konfliktów społecznych oraz rozwoju nowoczesnych technik komunikacji (*online dispute resolution*, ODR). Książka została wzbogacona o omówienie dziedzin, w których mediacja rozwija się szczególnie dynamicznie albo w których upatrujemy jej szczególnego potencjału do rozwoju w przyszłości, takich jak mediacje szkolne czy rozwiązywanie sporów konsumenckich. Inne rozdziały zostały zmienione i zaktualizowane, by odzwierciedlić zmiany zachodzące w praktyce mediacyjnej oraz w regulacjach prawnych.

Uzupełnienie podręcznika jest spowodowane rozwojem mediacji w Polsce i na świecie. Mediacja znajduje zastosowanie w dziedzinach, w których jeszcze do niedawna nie wykorzystywano tzw. alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów. Określenie „alternatywne” powoli traci swoje pierwotne znaczenie. Mediacje i inne metody pozasądowe są w coraz większym stopniu traktowane jako podstawowe sposoby regulowania konfliktów.

Książka prezentuje dwa podejścia do mediacji. Pierwsze wiąże się ze złożoną wiedzą z zakresu psychologii, prawa i innych dyscyplin. Nauka o konfliktach oraz sposobach ich przezwycięzania jest dziś coraz częściej uznawana za odrębną dziedzinę badań i refleksji teoretycznej. Jednak teoria mediacji byłaby zbędna bez praktyki. Dopiero przekuwanie teorii oraz idei związanych z polubownym rozwiązywaniem sporów w konkretne przypadki udanych mediacji pozwala w pełni dostrzec i docenić skuteczność tej metody.

Autorzy poszczególnych rozdziałów to zarówno teoretycy, jak i praktycy – mediatorzy. Dlatego książka zawiera także wiele praktycznych wskazówek i przykładów

zaczepniętych lub inspirowanych prawdziwymi mediacjami, w szczególności w rozdziałach poświęconych: komunikacji, konfliktom, negocjacjom, etapom mediacji czy etyce w mediacji. Inne rozdziały zawierają problematykę z zakresu specyfiki sporów danego rodzaju, a także zastosowania w nich mediacji, w tym jej uregulowań prawnych. Na końcu każdego rozdziału zamieściliśmy pytania do dyskusji, które mają skłonić Czytelników, aby we własnym zakresie rozważyli problemy, które autorzy uznali za szczególnie ważne.

Naszemu Czytelnikom oferujemy dostęp do filmu o mediacji w sporach gospodarczych, który został przygotowany przez Centrum Rozwiązywania Sporów i Konfliktów przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Towarzyszy mu odrębny rozdział z omówieniem filmu, analizą technik mediacyjnych, ról i zachowań mediatora, stron i pełnomocników w mediacji oraz jej przebiegu.

Podręcznik jest przeznaczony dla szerokiego kręgu Czytelników, bez względu na ich wykształcenie czy zawód. Ponieważ jednak jego autorzy są w większości związani z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, w wielu rozdziałach znalazły się uwagi dotyczące udziału i roli prawników w mediacji.

Książka może stanowić kompendium wiedzy dla każdego studenta biorącego udział w zajęciach o rozwiązywaniu konfliktów, mediacji i efektywnej komunikacji. Jednocześnie zawiera istotne wskazówki przydatne w pracy mediatorów. Może wreszcie być użyteczną lekturą dla Czytelników, którzy po prostu chcieliby dowiedzieć się czegoś więcej o tej interesującej i nadal niekoniecznie jeszcze powszechnie znanej formie rozwiązywania sporów.

Życząc Państwu udanej lektury, mamy nadzieję, że trzecie uzupełnione wydanie podręcznika wzbogaci Państwa wiedzę o mediacji. Liczymy na to, że tak jak stało się to w przypadku jego autorów, mediacja znajdzie się nie tylko w sferze Waszych zainteresowań profesjonalnych, ale również zmieni Wasze podejście do rozmaitych problemów dnia codziennego, a także stanie się Waszą pasją, przynoszącą satysfakcję w wielu sferach życia.

W imieniu autorów
redaktorzy
Ewa Gmurzyńska
Rafał Morek

Rozdział 1

WPROWADZENIE

1.1. Pojęcie mediacji

Lektura kolejnych rozdziałów powinna przekonać Czytelników, jak bogatym, wewnętrznie złożonym i niejednorodnym zjawiskiem jest mediacja. Wystarczy wskazać na niezwykle szeroki zakres jej zastosowania, przekraczający granice stosunków prywatnoprawnych: rodzinnych, gospodarczych, pracowniczych, innych spraw cywilnych – i sięgający gałęzi prawa o zupełnie innej charakterystyce, w szczególności prawa karnego i administracyjnego. Już na wstępie rozważań poświęconych mediacji warto zatem zauważyć, że **uniwersalną i podstawową potrzebą w ramach systemu prawa i wymiaru sprawiedliwości jest potrzeba godzenia**. Ugodowe rozwiązywanie rozmaitych sporów i konfliktów – z udziałem bezstronnego i neutralnego, profesjonalnego pośrednika, jakim powinien być mediator – to istota mediacji i uzasadnienie wzrastającego zainteresowania nią we współczesnych społeczeństwach i prawodawstwach.

Mediacja jako fenomen społeczny i szczególny rodzaj działalności człowieka nie daje się jednak łatwo uchwycić w ramy definicyjne. Próby sformułowania powszechnie akceptowanej i poprawnej metodologicznie definicji mediacji napotykają rozmaite trudności. Są one związane m.in. z wielością i różnorodnością rodzajów mediacji i technik mediacyjnych, a także oczekiwań co do celów i funkcji, które mediacja powinna spełniać. Problemy z odpowiedzią na pytanie, czym jest mediacja, dotyczą m.in. określenia roli mediatora, a w szczególności tego, jaki może być jego udział w osiągnięciu ugody, dopuszczalności prowadzenia mediacji w sądzie lub w bezpośrednim związku z postępowaniem sądowym, ograniczania zasady pełnej dobrowolności mediacji itd. Według niektórych autorów taka „mediacja”, w ramach której wyznaczony nie przez strony, lecz przez sąd mediator proponuje stronom własną koncepcję rozwiązania sporu i do tego przekonuje je do niej, strony zaś obawiają się negatywnych konsekwencji odmowy udziału w mediacji itp., tak dalece różni się od mediacji „klasycznej”, że mediacją wcale już nie jest. Problemy definicyjne pogłębia dodatkowo równoległe używanie pojęć bliskoznacznych, takich jak:

koncyliacja, rozjemstwo, postępowanie pojednawcze, ugodowe itp., między którymi nie da się wyznaczyć ostrych granic znaczeniowych.

Niektórzy autorzy skłonni są zatem bronić wąskiego rozumienia pojęcia mediacji. W związku z tym do konstytutywnych cech mediacji najczęściej zaliczają m.in. jej w pełni dobrowolny i pozasądowy charakter. Druga, dominująca obecnie, koncepcja traktuje mediację jako pojęcie zbiorcze używane w odniesieniu do niejednorodnych postępowań, którym nadaje się różne nazwy, a których celem jest **pojednawcze rozwiązanie sporu przy pomocy osoby trzeciej**¹. **Szczegółowe rozważania o różnych rodzajach mediacji znalazły się w rozdziale 9.**

Niektóre definicje mediacji akcentują ich podobieństwo do negocjacji. W mediacjach dostrzega się szczególną, ustrukturyzowaną postać negocjacji z udziałem osoby trzeciej, mediatora, którego zadaniem jest wspieranie lub nawet kierowanie ich przebiegiem (*assisted negotiation*). W ten sposób mediację definiuje na przykład Ch. Bühling-Uhle, według którego stanowi ona „niewiążącą interwencję neutralnej osoby trzeciej, która pomaga stronom sporu w negocjowaniu porozumienia”². W ujęciu E. Bieńkowskiej mediacja to „dobrowolne negocjacje między jednostkami lub grupami pozostającymi w konflikcie”, z udziałem mediatora mającego za zadanie podtrzymywanie i ułatwianie przebiegu tych negocjacji bez narzucania stronom rozstrzygnięcia³. W nieco innym ujęciu – lecz również w odniesieniu do negocjacji – wyjaśniał istotę mediacji w starszym krajowym piśmiennictwie S. Włodyka, według którego mediacja to działalność podmiotu trzeciego, tj. niebędącego stroną konfliktu, polegająca na tworzeniu warunków do bezpośrednich rozmów (negocjacji) między podmiotami konfliktu i na odpowiednim wpływaniu na nie w kierunku doprowadzenia do ugodowego załatwienia sporu⁴.

W polskim prawie brak **ustawowej definicji mediacji**. Definicje takie występują za to w prawie obcym. Tytułem przykładu można podać, że ustawodawca austriacki odwołuje się do czterech elementów: zasad fachowości i neutralności mediatora, jego roli polegającej na wspieraniu w usystematyzowany sposób ukierunkowanej komunikacji między stronami oraz odpowiedzialności samych stron za rozwiązanie

¹ Wyrazem dominującej obecnie tendencji do szerokiego określenia granic znaczeniowych pojęcia mediacji jest definicja zawarta w art. 3 lit. a dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/52/WE z 21.05.2008 r. w sprawie niektórych aspektów mediacji w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L 136, s. 3–8), zgodnie z którą „«mediacja» oznacza postępowanie, bez względu na jego nazwę lub określenie, w którym przynajmniej dwie strony sporu próbują same osiągnąć porozumienie w celu rozwiązania ich sporu, korzystając z pomocy mediatora. Postępowanie takie może zostać zainicjowane przez strony albo może je zaproponować lub zarządzić sąd lub nakazać prawo państwa członkowskiego”.

² Ch. Bühling-Uhle, *Arbitration and Mediation in International Business*, The Hague 1996, s. 273.

³ E. Bieńkowska, *Mediacja w polskim prawie karnym*, PPK 1998/18, s. 21 oraz E. Bieńkowska, *Istota i znaczenie mediacji*, Katowice 1999, s. 22.

⁴ S. Włodyka, *Ustrój organów ochrony prawnej*, Warszawa 1975, s. 17.

konfliktu⁵. Normatywne ujęcia mediacji akcentują też często jej dobrowolną naturę i wymóg bezstronności mediatora. Wreszcie spotyka się przepisy, które określając istotę mediacji, uwydatniają szeroki zakres możliwych technik mediacyjnych. Mediację ujmuje się np. jako wszelkie zgodne z prawem działania na rzecz doprowadzenia stron sporu do ugody oraz usunięcia, o ile to możliwe, rzeczywistej przyczyny konfliktu między nimi, tak by zapobiec jego odradzaniu się w przyszłości.

1.2. Podstawy „języka” mediacji

Mediacja – tak jak każda wyspecjalizowana sfera działalności człowieka – ma swój własny język. W różnym zakresie językiem tym posługują się zawodowi mediatorzy – tak między sobą, jak i w trakcie mediacji, autorzy publikacji naukowych i innych, prawnicy przygotowujący klientów do mediacji oraz inne osoby.

W odniesieniu do mediacji najczęściej używa się terminu „**metoda**”, rzadziej zaś mówi się o „postępowaniu”, „procesie” czy „procedurze” mediacji. Pojęcie to zakłada pewien stopień wewnętrznej złożoności i zorganizowania, a jednocześnie lepiej oddaje nieformalny charakter mediacji i możliwość elastycznego dostosowywania jej ram organizacyjnych, czasowych itd. do indywidualnych potrzeb. Aby uniknąć tonu konfrontacji oraz skojarzeń ze sformalizowanym postępowaniem sądowym, mediatorzy zastępują takie określenia, jak: „powód”, „pozwany”, „strony” – neutralnymi: **Pan, Pani** itp.; zamiast o „stanowiskach” i „żądaniach” mówią zaś o „**potrzebach**” i „**interesach**” itp.

W trakcie mediacji **mediator uczy strony języka mediacji**. Za pomocą parafraz czy pytań (zob. uwagi o technikach komunikacyjnych w mediacji w rozdziale 6) pokazuje im, jak unikać słów i sformułowań, które antagonizują rozmówcę i utrudniają porozumienie.

Mediacja jest rozmową. Jako specjalista od komunikacji mediator musi dbać o to, by język tej rozmowy był dostosowany do uczestników mediacji i zrozumiały dla nich. Zupełnie inaczej rozmawia się przecież z urzędnikiem czy nauczycielem akademickim, a inaczej z osobą pokrzywdzoną w wyniku przestępstwa, czy jego sprawcą – zwłaszcza jeżeli jest to nieletni. Czynniki kulturowe, społeczne i osobiste, takie jak wiek, style komunikacyjne, odporność na stres itp., powodują, że każda mediacja jest inna. Umiejętnie dobrany język i sposób prowadzenia rozmowy okazuje się zaś nieodmiennie kluczem do zawarcia ugody.

⁵ Bundesgesetz über Mediation in Zivilrechtssachen (Zivilrechts-Mediations-Gesetz – ZivMediatG), StF: BGBl. I Nr. 29/2003 (nr: GP XXII RV 24 AB 47 S. 12. BR: AB 6780 S. 696.), § 1 Begriff.

MEDIACJE

- Przedstawiana publikacja jest najobszerniejszym na polskim rynku wydawniczym podręcznikiem mediacji. Autorzy – wykładowcy akademicy i mediatorzy współpracujący z Centrum Rozwiązywania Sporów i Konfliktów przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego – dzielą się z Czytelnikami wiedzą i praktycznymi wskazówkami dotyczącymi rozwiązywania konfliktów.
- Książka zawiera kompendium wiedzy o mediacji i jej zastosowaniu w różnych dziedzinach stosunków społecznych i prawnych i jest uzupełniona przykładami zaczerpniętymi z bogatej praktyki mediacyjnej autorów, dotyczącymi mediacji: cywilnych, gospodarczych, rodzinnych, pracowniczych, karnych, administracyjnych, w sporach społecznych i konsumenckich. Czytelnicy znajdą w niej omówienie historycznych i kulturowych uwarunkowań mediacji w Polsce oraz kierunków jej potencjalnego rozwoju w przyszłości, np. w zakresie sporów związanych z handlem elektronicznym i internetem.
- Książka jest skierowana do wszystkich osób zainteresowanych mediacją i efektywnym rozwiązywaniem sporów, w tym zwłaszcza do: przedsiębiorców i menedżerów, sędziów, notariuszy, adwokatów, radców prawnych, aplikantów, studentów, a także do mediatorów oraz rosnącego grona uczestników mediacji, którzy chcieliby wzbogacić swoją wiedzę na jej temat.

Interesującym uzupełnieniem lektury jest film *Kraken v. Kraken* ukazujący przebieg mediacji w sprawie gospodarczej i zastosowanie różnych technik mediacyjnych, wraz ze szczegółowym ich omówieniem.

Film jest dostępny na stronie www.mediacje-w3.wolterskluwer.pl po wpisaniu zamieszczonego w książce kodu aktywacyjnego.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL